

Ολυμπία Βρακοπούλου, «Εισαγωγή»

(για το έργο *Διήγησις και οπτασία ωφέλιμος ορθοδόξου τινός Δημητρίου του Ιερομόναχου Λαυρέντιου*)

Η *Διήγησις και οπτασία ωφέλιμος ορθοδόξου τινός Δημητρίου* συγγραφείσα παρά Μητροφάνους ιερομονάχου, πνευματικού και ρήτορος, τεθείσα δε εις κοινήν φράσην παρά του πνευματικού κυρού Λαυρεντίου, όπως είναι ο πλήρης τίτλος της, είναι ένα κείμενο οραματικής αφήγησης γραμμένο τον 16ο αιώνα.

Το κείμενο αυτό φαίνεται πως ήταν πολύ δημοφιλές, αν κρίνουμε από το πλήθος των χειρογράφων που βρέθηκαν στις βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους (π.χ. αρ. I 104 (1188) της Μονής Μεγίστης Λαύρας) και των Μετεώρων (106 της Μονής Αγίου Στεφάνου). Η ταυτότητα του συγγραφέα δεν έχει διερευνηθεί πλήρως, αν και υπάρχουν αρκετές εικασίες, καθώς το όνομα Μητροφάνης εμφανίζεται συχνά κατά τον 16ο αιώνα (Κεχαγιόγλου 1999, 373). Ως προς το θέμα της πατρότητας, η Ελένη Κακουλίδη-Πάνου (2011, 25) αναφέρει ότι ο Όσιος Μητροφάνης ήταν μαθητής και συνασκητής του Οσίου Διονυσίου του Ρήτορος στη Σκήτη της Αγίας Άννης. Από ό,τι φαίνεται, στον ίδιο κύκλο ανήκε και ο ιερομόναχος Λαυρέντιος, ο οποίος (θα ήταν εκείνος που) μετέφερε το πρωτότυπο κείμενο από τη λόγια γλώσσα του Μητροφάνη στη δημώδη γλώσσα. Παρ' όλα αυτά, θα πρέπει να περιμένουμε την ανάληψη και ολοκλήρωση μιας ειδικής έρευνας γύρω από την ταυτότητα του αρχικού συγγραφέα, ο οποίος πάντως πρέπει να συνέταξε μια λογιότερη μορφή του κειμένου γύρω στα 1580 (Κεχαγιόγλου 2003, 256).

Τη χρονιά αυτή ο Δημήτριος ζούσε στο χωριό Ίσβορος, στην επαρχία της Ιερισσού, και ήταν «ρούπνικος», δηλαδή λατόμος. Μετά τον θάνατο του παιδιού του αρρώστησε βαριά από τη θλίψη και έμεινε κλινήρης για δεκαπέντε μέρες περίπου. Κάποια στιγμή, χάνοντας τις αισθήσεις του, φάνηκε ότι πεθαίνει, γι' αυτό ο περίγυρός του είχε αρχίσει ετοιμασίες για την κηδεία του, όταν ο Δημήτριος ξαφνικά, με έναν αναστεναγμό, επανήλθε. Αργότερα διηγείται ό,τι είδε κατά την "απουσία" του. Αναφέρεται στο όν που τον ανέβασε, διασχίζοντας επτά ουρανούς, σε έναν ειδυλλιακό τόπο, στα παιδιά του που συνάντησε εκεί, σε φοβερές

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, MIS:296442 Π 4.3.7: «Πρόσθετο ψηφιακό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας: Ψηφιοποίηση Αρχείου Γεωργακά.»

οντότητες, στη μεταθανάτια τύχη των αιρετικών αλλά και των ανάξιων ιερών. Παρά τη μετάβασή του στον άλλο κόσμο, διαπιστώνεται πως ο Δημήτριος βρίσκεται εκεί από λάθος και επιστρέφεται πάραυτα στο σώμα του. Κάπως απότομα τελειώνει η αφήγηση της μεταθανάτιας εμπειρίας του και ακολουθεί η βεβαίωση της γνησιότητας του συμβάντος από τον Μητροφάνη, η κριτική προς τους ιερωμένους, καθώς και παραινέσεις για μετάνοια.

Τα οράματα και οι οπτασίες που περιγράφουν ταξίδια στο υπερπέραν είναι πολύ συχνά στην ελληνική και δυτική γραμματεία από τον Μεσαίωνα και έπειτα. Αν και συνδέονται με την αποκαλυπτική και την αγιολογική γραμματεία και έχουν ηθικοδιδασκικούς, κυρίως, στόχους (προτροπή για μετάνοια, δογματική καθαρότητα και ζωή εναρμονισμένη με τις επιταγές του δόγματος), κάποια μπορεί να περιλαμβάνουν και διαφορετικές προθέσεις, όπως η [σάτιρα](#) ή η κριτική (Κεχαγιόγλου 1999, 373).

Η *οπτασία Δημητρίου* προέρχεται από μοναστικό περιβάλλον και αναδεικνύει την ευθύνη και την ανάγκη της ευσυνειδησίας των ιερωμένων. Η κριτική που ασκείται στους «ανάξιους» ιερωμένους είναι σφοδρή, καθώς φτάνει μέχρι την απειλή για την αιώνια τιμωρία στον άλλο κόσμο. Ωστόσο, δεν είναι δυνατό να διαπιστωθεί αν η στηλιτευτική διάθεση «ανήκει ήδη στον αρχικό συντάκτη, ή στον δημόδη διασκευαστή Λαυρέντιο... με τα λίγα στοιχεία που δίνει το ίδιο το κείμενο» (Κεχαγιόγλου 1999, 373). Από τα υπόλοιπα ενδιαφέροντα στοιχεία της ποιητικής του κειμένου, μπορεί κανείς να σταθεί στα εξής: το επέκεινα βρίσκεται ψηλά και, επιπλέον, υπάρχει διαφοροποίηση στην έννοια του άλλου κόσμου σε σχέση με αυτή του [δημοτικού τραγουδιού](#) ή άλλων διδακτικών κειμένων. Δεν υπάρχει Κόλαση και Παράδεισος, οι νεκροί βρίσκονται όλοι μαζί ως σκιές μεν, ωστόσο σε ενιαίο χώρο, περιμένοντας την Τελική Κρίση και υποφέροντας για τις αμαρτίες τους, αλλά όχι με την καθιερωμένη έννοια της Κόλασης. Αξιοσημείωτη, εξάλλου, είναι και η εικόνα που παρουσιάζεται σχετικά με την τύχη των αλλόθρησκων ή των αιρετικών, η οποία φαίνεται προδιαγεγραμμένη και αδυσώπητη.

Το κείμενο είναι γραμμένο σε δημόδη γλώσσα, ενώ δεν λείπουν και οι εκκλησιαστικοί όροι. Ωστόσο, ο λόγος είναι ζωντανός και ρέει αβίαστα, οι περιγραφές γλαφυρές και με φωτογραφική ζωντάνια απομακρύνονται από την καταθλιπτική, μπαρόκ ατμόσφαιρα

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, MIS:296442 Π 4.3.7: «Πρόσθετο ψηφιακό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας: Ψηφιοποίηση Αρχείου Γεωργακά.»
Ολυμπία Βρακοπούλου, «Εισαγωγή» (για το έργο *Διήγησις και οπτασία ωφέλιμος ορθοδόξου τινός Δημητρίου του Ιερομόναχου Λαυρέντιου*)

παρόμοιων κειμένων ιδίως της Δύσης, καθώς σκοπός εδώ δεν είναι ο τρόμος της τιμωρίας, αλλά το δέλεαρ της μετά θάνατον μακαριότητας.

Η έκδοση της *Οπτασίας Δημητρίου* πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά από την Ελένη Κακουλίδη-Πάνου (1997) με βάση το χειρόγραφο 106 της Μονής του Αγίου Στεφάνου των Μετεώρων. Επιπρόσθετα, το μεγαλύτερο τμήμα του κειμένου έχει συμπεριληφθεί, σε μονοτονικό και εκσυγχρονισμένο ορθογραφικά, και στις δύο πεζογραφικές ανθολογίες επιμελημένες από τον Γιώργο Κεχαγιόγλου (1999 και 2003 αντίστοιχα), ο οποίος ωστόσο στηρίζεται σε έναν αγιορείτικο κώδικα, το χειρόγραφο της Μονής Μεγίστης Λαύρας I 104 (1188). Ο σύμμεικτος αυτός κώδικας είναι θρησκευτικού ενδιαφέροντος και περιλαμβάνει κυρίως ψυχοφελείς διηγήσεις και λόγους, ανάμεσα όμως στα κείμενα που παραδίδει είναι και μια πολύ ενδιαφέρουσα δημόδης παραλλαγή τού πολύ αγαπητού αγιολογικού μυθιστορήματος [Βαρλαάμ και Ιωάσαφ](#). Το κείμενο παρατίθεται εδώ σύμφωνα με την έκδοση της Κακουλίδη-Πάνου.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Κακουλίδη-Πάνου 2011

Ελένη Κακουλίδη-Πάνου (επιμ.), *Κυπριακός πεζός λόγος, 15ος-17ος αιώνας*, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία 2011, σ. 25-32 και 32-37.

Κεχαγιόγλου 1999

Γιώργος Κεχαγιόγλου (επιμ.), *Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Τόμος Β΄1: 15ος αιώνας-1830*, Σοκόλης, Αθήνα 1999, σ. 370-374.

Κεχαγιόγλου 2003

Γιώργος Κεχαγιόγλου (επιμ.), *Πεζογραφική ανθολογία. Αφηγηματικός γραπτός νεοελληνικός λόγος. Βιβλίο πρώτο: Από τα τέλη του Βυζαντίου ως τη Γαλλική Επανάσταση*, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), Θεσσαλονίκη 2003, σ. 256-262.

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, MIS:296442 Π 4.3.7: «Πρόσθετο ψηφιακό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας: Ψηφιοποίηση Αρχείου Γεωργακά.»

Ολυμπία Βρακοπούλου, «Εισαγωγή» (για το έργο *Διήγησις και οπτασία ωφέλιμος ορθοδόξου τινός Δημητρίου του Ιερομόναχου Λαυρέντιου*)